

فصلنامه علمی - پژوهشی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر

دوره ۱۴، شماره ۱ - شماره پیاپی ۴۸، بهار ۱۳۹۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۱/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۲۰

صص: ۵۱-۶۹

مطالعه و بررسی تأثیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان دینداری

بر سبک زندگی (سنتی، مدرن) در بین دانشجویان

ابراهیم میرزایی*^۱ احمدعلی حسایی^۲ معصومه میرزایی^۳ هادی خانی^۴

۱- استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲- گروه علوم اجتماعی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران

۳- کارشناسی ارشد مدیریت دولتی

۴- استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

سبک زندگی به عنوان یک پدیده جدید با متاثر بودن از پیامدهای مدرنیته، می‌تواند معرف بخش عمده‌ای از مصرف کالاهای متفاوت اقتصادی و فرهنگی در بین افراد باشد. سبک زندگی افراد و گروه‌های متفاوت اجتماعی از عوامل متعددی در سطوح متفاوت کلان مدرن همچون عوامل اقتصادی و یا فرهنگی چون دین و در سطوح خرد همچون ویژگی‌های جنسیتی و قومیتی تأثیر می‌پذیرد. اما این که هر کدام از این عوامل تا چه حد می‌تواند بر شکل‌گیری و سبک زندگی مؤثر باشد مسأله‌ای تجربی است که برای رسیدن به این موضوع به پژوهش‌های تجربی نیازمندیم. با توجه به اینکه افراد در جامعه از پایگاه‌های اقتصادی-اجتماعی متفاوتی برخوردارند؛ پس متناسب با موقعیت اقتصادی-اجتماعی خود به انتخاب کالاهای مادی و مصرفی می‌پردازند. به عبارت دیگر وضعیت پایگاهی افراد در جامعه نقش تسهیل‌کننده یا محدودکننده‌ای در گزینش سبک زندگی آنان دارد. به این دلیل، شرایط زندگی، عقاید و افکار، دیدگاه‌های فرهنگی، جهان‌بینی و بالاخره نحوه گذران اوقات فراغت افراد نمی‌تواند از وضعیت اقتصادی-اجتماعی آنان منفک باشد.

مفاهیم کلیدی: سبک زندگی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، دانشجویان، دینداری، فراغت، منافع، سنت، مدرن

مقدمه (بیان مسأله، ضرورت و اهمیت تحقیق)

سبک زندگی در حال حاضر از موضوعات مهمی است که مورد توجه محققان است. بطوری که به عنوان یک الگوی کنش می توان در شناسایی و شناخت هویت افراد و گروه های متفاوت اجتماعی مانند دانشجویان از یکدیگر، مورد استفاده قرار گیرد. نکته قابل تأمل این است که مفهوم سبک زندگی به معنای امروزی پدیده ای متعلق به دنیای اجتماعی معاصر است. زیرا با ظهور مدرنیته و پیامدهای حاصل از آن همچون پدیده شهر نشینی، عمومیت آموزش و پرورش، صنعتی شدن و گسترش ارتباطات می توان گفت که در آداب و رسوم و شیوه زندگی سنتی افراد تغییرات اساسی بوجود آمده است. عبارتی آن نوع شیوه و سبک زندگی جوامع سنتی که تقریباً مبتنی بر همسانی و مشابهت بود با ظهور مدرنیته تغییر بنیادی یافت. در واقع پیامدهای حاصله از مدرنیته، که ترویج دهنده نوعی روحیه مصرف گرایی در بین افراد می باشد، سبب شد تا دامنه اختیارات افراد با توجه به تنوع چشمگیر مصرف کالاهای مادی (اقتصادی) و فرهنگی افزایش یابد و شیوه جدیدی از زندگی را تجربه کنند. بطوری که افراد به توانایی خاصی در ارتباط با انتخاب زندگی و مصرف کالاها دست یافتند و دیگر به جای آنکه بیشتر از سبک های زندگی پیشین پیروی کنند، خودشان اکنون آزادانه، می توانند از میان مجموعه ای از انتخاب های ممکن دست به گزینش بزنند. بدین ترتیب دیگر همچون گذشته شاهد همسانی و مشابهت در سبک زندگی افراد نیستیم.

بنابراین سبک زندگی بعنوان یک پدیده جدید با متاثر بودن از پیامدهای مدرنیته می تواند، معرف بخش عمده ای از مصرف کالاهای متفاوت اقتصادی و فرهنگی در بین افراد باشد. بطور کلی سبک زندگی افراد و گروه های متفاوت اجتماعی از عوامل متعددی در سطوح متفاوت کلان همچون، عوامل مدرن فوق الذکر و نیز عوامل اقتصادی و در سطوح خرد همچون ویژگی های جنسیتی و قومیتی تأثیر می پذیرد. اما این که هر کدام از این عوامل تا چه حد می تواند بر شکل گیری و سبک زندگی دانشجویان مؤثر باشد مسأله ای تجربی است که برای رسیدن به این موضوع به پژوهش های تجربی نیازمندیم.

اگر بخواهیم موضوع سبک زندگی را در جوامع در حال گذاری همچون جامعه ایران (گروه دانشجویان) و آن هم با توجه به ساختار و بافت دینی که دارد مورد بررسی قرار دهیم، می تواند چالش های متعددی در پی داشته باشد. زیرا از یک طرف شاهد دنیای مدرنی هستیم که در آن ارزش هایی همچون مصرف گرایی، نسبییت باوری و فردگرایی حاکم است و نوعی سبک زندگی را تبلیغ می کنند که مبتنی بر مصرف گرایی است، اما از طرف دیگر ادیان با تمسک به حقایق دینی قطعی و حاکم بودن ارزشهایی همچون برادری و برابری، بذل و بخشش، قناعت، دید و بازدید با دوستان و خویشاوندان و مخالفت با هر گونه اسراف، شیوه ای از زندگی همسان و تقریباً یکنواخت را ترویج می کند. بنابراین می توان گفت که عامل دین بعنوان متغیری فرهنگی، از طریق جهت دهی و شکل دهی به جهان بینی، نگرش ها، باورها و به طور کلی اهداف ارزشی و قواعد هنجاری افراد، برسبک زندگی افراد تأثیری گذارد. علاوه بر متغیر فرهنگی دین، پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد نیز در شکل گیری سبک زندگی تأثیر دارد. با توجه به اینکه افراد در جامعه از پایگاه های اقتصادی- اجتماعی متفاوتی برخوردارند؛ پس متناسب با موقعیت اقتصادی- اجتماعی خود به انتخاب کالاهای مادی و مصرفی می

پردازند. عبارت دیگر وضعیت پایگاهی افراد در جامعه نقش تسهیل کننده یا محدود کننده ای در گزینش سبک زندگی آنان دارد. به این دلیل، شرایط زندگی، عقاید و افکار، دیدگاه های فرهنگی، جهان بینی و بالاخره نحوه گذران اوقات فراغت افراد نمی تواند از وضعیت اقتصادی- اجتماعی آنان جدا باشد. از آنجا که پایگاه اقتصادی- اجتماعی متناسب با رشد، توسعه و تکامل جامعه در حال تغییر است و حال آنکه دین و نهادهای دینی با سرعت کمتری خود را با مظاهر عینی تطبیق می دهد در اینجا افراد در انتخاب و نمایش سبک زندگی با چالش و ناهماهنگی مواجه می شوند. بنابراین در پژوهش حاضر از میان عوامل متعددی که بر سبک زندگی افراد مؤثر هستند، عمدتاً دو عامل پایگاه اقتصادی- اجتماعی و میزان دینداری بررسی می شود. عبارتی بیشتر در جستجوی این مساله هستیم که دانشجویان به لحاظ میزان دینداری و با توجه به موقعیت اقتصادی- اجتماعی که دارند چگونه به انتخاب سبک زندگی می پردازند و چه تفاوت هایی با یکدیگر دارند؟ به عبارت دیگر سبک زندگی دانشجویان تا چه اندازه در ارتباط و متأثر از عوامل فوق (عینی/اقتصادی و ذهنی/فرهنگی) می باشند؟

سبک زندگی از جمله مفاهیمی است که در زندگی اجتماعی امروزی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به تعبیر گیدنز: سبک زندگی اصطلاحی است که در فرهنگ سنتی چندان کاربردی ندارد، چون ملازم بانوعی انتخاب از میان تعداد کثیری از امکانهای موجود است. این رویکرد راهی است که به درک مدرن بودن سبک های زندگی در تقابل آنها شکل بندی های پیشین می انجامد و این معانی نمادین امور توافقی هستند که پیوسته در حال از نو شدن هستند (گیدنز، ۱۳۹۲: ۱۲۰). پس امروزه با توجه به تحولات پیش آمده چون مصرف گرایی و شکل گیری سلاقی متعدد و متنوع در حوزه مصرف و انتخاب افراد، ضرورت دارد که بیشتر به صورت علمی به آن پرداخته شود.

از آنجا که افراد در وضعیت های متفاوت، نقش ها و کنش های متفاوتی را بروز می دهند؛ بر این اساس بعضی از متفکرین چون مارکس، برخی از تغییر و تحولات در سطح جامعه و نظام شخصیت افراد را منوط به پایگاه اقتصادی- اجتماعی افراد می دانند. در مقابل متفکرانی همچون وبر بر نقش عوامل فرهنگی و ارزشی مثل دین تأکید دارد و برای عوامل فرهنگی و ارزشی نقش مهمی قایل است. حال با توجه به اینکه در جامعه ی در حال گذار ی چون جامعه ایران، افراد در یک وضعیت دیالکتیکی بین امر محلی و جهانی قرار گرفته اند به این معنی که از یک طرف شاهد تغییر و تحولات در سطح جامعه می باشند؛ از طرف دیگر با توجه به اینکه دین نقش مهمی در نگرش ها، باورها و ارزشهای افراد جامعه دارد، موقعیتی به وجود آمده است که افراد می بایست از بین مسیر های مختلف جامعه، مسیری را انتخاب نمایند که در راستای نگرش های دینی آنان باشد. از آنجا که، شیوه و سبک زندگی افراد می تواند متأثر از دو عامل پایگاه اجتماعی- اقتصادی و فرهنگی (دین) می باشد و از طرف دیگر به دلیل برخورد و تنش که بین عوامل فوق در جامعه ای همچون ایران که در معرض تحولات جهانی و به طور کلی مدرن و حضور قدرتمند عناصر و نمادهای سنتی می باشد مطالعه کنش و کردار و سبک زندگی افراد ضرورت دارد. همچنین می توان گفت، جامعه شناسی علم مطالعه رفتار، گرایش ها و عملکرد و مناسبات اجتماعی افراد با یکدیگر است. سبک زندگی نیز یکی از موضوعات یا قلمروهایی است که بخشی از رفتارها و مناسبات افراد را با یکدیگر شکل و جهت می دهد. از طرف دیگر دانشجویان بخش قابل ملاحظه ای از جمعیت کشور هستند که به دلیل تخصص و

مهارت‌هایشان تأثیر بسزایی بر شکل‌گیری جریان‌های اجتماعی دارند. از این رو مطالعه سبک زندگی دانشجویان که می‌تواند بخشی از الگوهای رفتاری آنان را مشخص سازد و شیوه تأثیر پذیری آنها از یک عامل فرهنگی یعنی دین و یک عامل اقتصادی - اجتماعی یعنی پایگاه را روشن کند، از جهت علمی حائز اهمیت است.

مفاهیم پایه و دیدگاه‌های مربوط به سبک زندگی

سبک زندگی (life style): تعاریف متفاوتی از سبک زندگی وجود دارد و سوبل که شاید مفصل‌ترین متن درباره سبک زندگی را نوشته معتقد است که تقریباً هیچ توافق تجربی یا مفهومی درباره این که چه چیزی سازنده سبک زندگی است وجود ندارد (به نقل از فاضلی، ۱۳۸۳؛ ۵۳). سبک زندگی مستلزم مجموعه‌ای از عادت‌ها و جهتگیری‌ها و بنابراین برخوردار از نوعی وحدت است که، علاوه بر اهمیت خاص خود از نظر تداوم امنیت وجودی، پیوند بین گزینش‌های فرعی موجود در یک الگوی کم و بیش منظم را تأمین می‌کند (گیدنز، ۱۳۹۲: ۱۲۱).

مفهوم سنت: آلن بیرو در فرهنگ علوم اجتماعی سنت را این‌گونه تعریف می‌کند «سنت از ریشه (tradito) به معنای عمل باز پس دادن و انتقال گرفته شده است و انتقال میراث فرهنگی گروهی ویژه در طی نسل‌ها است. اولین حامل سنت، زبان محاوره و حافظه جمعی است و پس از آن زبان مکتوب (بیرو، ۱۳۶۶: ۴۳۲).

دیدگاه پیر بوردیو: بوردیو نظریه منسجمی درباره‌ی شکل‌گیری سبک‌های زندگی ارائه کرده است. وی نشان می‌دهد که شرایط عینی زندگی و موقعیت فرد در ساختار اجتماعی به تولید منش خاصی منجر می‌شود. منش مولد دو دسته نظام است: نظامی برای طبقه بندی اعمال و نظامی برای ادراکات و شناخت‌ها (سلاویک). نتیجه نهایی تعامل این دو نظام سبک زندگی است. سبک زندگی همان اعمال و کارهایی است که به شیوه‌ای خاص طبقه بندی شده و حاصل ادراکات خاصی هستند. سبک زندگی تجسم یافته ترجیحات افراد است که به صورت عمل در آمده و قابل مشاهده هستند الگویی غیر تصادفی است و ماهیتی طبقاتی دارد (فاضلی، ۱۳۹۲: ۳۷).

دیدگاه داگلاس و ایشروود: نزد داگلاس و ایشروود، استفاده گوناگون از کالاها بیانگر معرفت اجتماعی است زیرا همانطور که فردیت منابع فرهنگی را پیش فرض می‌انگارد که از طریق آن‌ها بیان می‌شود. به همین طریق مصرف شخصی کالاها (سبک زندگی) بخش مشهود فرهنگ است. این شیوه‌های مصرف در تصاویر و سلسله مراتب آرایش می‌یابند که طیف‌های کاملی از تبعیض و تفاوت تا آنجا که ذهن بشری می‌تواند میدان می‌دهد (چنی، ۱۳۸۸: ۸۳).

دیدگاه تورشتاین و بلن: وبلن معتقد بود که پایگاه فرد در پهنه فنی و اقتصادی، بینش و عادات فکری اش را تعیین می‌کند. به همین سان، عادات و رسوم و شیوه‌های عملکرد و اندیشیدن، در چارچوب اجتماع‌هایی رشد می‌کنند که انسان‌ها در نبرد برای فراچنگ آوردن معاش‌شان از طبیعت، به درون آن‌ها کشیده می‌شوند. با گذشت زمان، این عادات و رسوم در قالب‌های نهادی متبلور می‌شوند، یعنی همان قالب‌هایی که اجتماع‌های انسانی می‌کشند تا اعضای‌شان را در آن جای دهند... نهادها نه تنها نتیجه یک فراگرد گزینشی و تطبیقی اند که همان خود،

نگرش ها و گرایش های رایج و مسلط را مشخص می سازد، بلکه در ضمن، روش های ویژه زندگی و روابط انسانی نیز به شما می آیند (کوزر، ۱۳۹۰: ۳۵۸).

پیشینه تجربی

تحقیقات خارجی: سبک زندگی در بریتانیا عنوان تحقیقی است که سازمان مینتل (mintel) در سال ۱۹۸۸ به منظور مطالعه روندهای هزینه خانوارهای انگلیس در طی ۱۰ سال انجام شده است. این گزارش همچنین شامل بخش هایی در باره سبک زندگی زنان و جوانان و اطلاعاتی درباره زنان به عنوان تصمیم گیرندگان مصرف است. آرنولد میچل نیز تحقیقی در مورد «ارزشها و سبک زندگی» انجام داده است. در این تحقیق افراد بزرگسال آمریکایی را بر اساس سبک زندگی به گونه های متعدد تقسیم می کند. هر یک از این گونه ها معرف رویکرد متفاوتی نسبت به زندگی هستند که از طریق ربط دادن به نیازهای روان شناختی مردم به رفتارهای آنان بدست آمده است. در مطالعه دیگری توسط بلاکستر (Blaxter; ۱۹۹۰) انجام گرفته است. بلاکستر از چهار متغیر سبک زندگی یعنی عادات غذایی، الگوهای مصرف دخانیات و الکل، تغییر ورزش و فعالیت های فراغتی در ارتباط با مقیاس های وضعیت اجتماعی پاسخگویان استفاده کرده تا الگوهای انتظارات بهداشت و سلامتی را ترسیم کند. در کار بلاکستر معیارهای تفاوت سبک زندگی تا حدودی حوزه های گزینش ارادی دانسته شده اند. در مقابل وضعیت اقتصادی-اجتماعی به عنوان محدودیت های غیر ارادی قلمداد می شوند. در ادامه بلاکستر تأکید می کند که رفتار بهداشتی ندرتاً رفتاری متجانس است. منظور وی آن است که گروه های اجتماعی مختلف ظاهراً رفتارهای خوب و بد را به طرق متفاوتی ترکیب می کنند. در حالیکه ممکن است این امر به نظر فرد عادی توضیح واضحی داشته باشد اما معنا و اهمیت آن در این است که معنای متغیرهای سبک زندگی واحدی (مثل ورزش یا نوشیدن جمعی) در محیط های اجتماعی فرق دارد.

تحقیقات داخلی: در سال ۱۳۸۳ تحقیقی با عنوان « بررسی تأثیر ارتباطات در تمایل به تغییر سبک زندگی روستایی» توسط سید نورالدین رضوی زاده انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، جمعیت روستایی کشور بوده. نتایج به دست آمده نشان می دهد که در روستاها، استفاده از تلویزیون و در کنار آن استفاده از ویدئو در حال گسترش است. استفاده از این گونه رسانه ها در نگرش روستائیان به زندگی شهری، تمایل به مهاجرت و تمایل به تغییر سبک زندگی مؤثر است و افرادی که بیشتر از دیگران از تلویزیون و ویدئو استفاده می کنند، نگرش بهتری به زندگی شهری دارند. شکل گیری این نگرش مثبت نسبت به شهر از عوامل و متغیرهای مهم و اساسی در تمایل به مهاجرت و تمایل به تغییر سبک زندگی روستایی است (رضوی زاده، ۱۳۸۳). کار تحقیقی دیگری تحت عنوان (بررسی سبک زندگی قشر دانشگاهی و بازاریان سنتی) (طبقه متوسط جدید و قدیم) در دانشگاه تهران توسط پروین سازگارا انجام گرفته است. هدف محقق در این پژوهش مقایسه نمودن دو سبک زندگی می باشد. یعنی استادان دانشگاه به عنوان نمایندگان قشری از طبقه جدید و فرش فروشان شاغل در بازار فرش تهران به عنوان نماینده قشر قدیم مورد بررسی و مقایسه قرار داده است. یافته های تحقیق نشان می دهد که نظام قشر بندی ایران تغییراتی را متحمل شده و این تغییرات متأثر از گذار از دوران سنتی به دوران مدرن است. وی با استفاده از دیدگاه بوردیو، به این

نتیجه رسیده است که سرمایه فرهنگی دانشگاهیان بیش از بازاریان است. به این معنی مصرف کالاها به ویژه کالاهای فرهنگی یا شیوه گذران اوقات فراغت به معنای سرمایه فرهنگی آن در میان قشر دانشگاهی از بازاریان بیشتر است. در مقابل مناسب گرای بازاریان و ترجیحات غذایی در میان آن ها بیش از دانشگاهیان است (سازگارا، ۱۳۸۲). «سبک زندگی و هویت اجتماعی: مصرف و انتخاب های ذوقی به عنوان شالوده تمایز و تشابه اجتماعی در دوره اخیر مدرنیته» عنوان پایان نامه ای است که توسط حسن چاووشیان تبریزی به انجام رسیده است. محقق در این تحقیق بر آن است که سبک های زندگی را در الگوهای کنش و گروه بندی های اجتماعی را مشخص نماید.

نتیجه نشان می دهد که هویت فردی و جمعی اعضای جامعه مدرن کلان شهری (تهران) را نمی توان به کمک موقعیت ساختاری آنان تبیین کرد بلکه به کمک روش مصرف و انتخاب های مصرفی که ماهیتی فرهنگی دارد می توان تا حدی آن را تبیین نمود. همچنین وی معتقد است سبک زندگی در پنج مورد یعنی ذوق و سلیقه هنری، نظارت و مدیریت بدن، پوشاک، اولویت های هزینه ای، ترجیحات و سبک زندگی خانوادگی، بعضی از ویژگی های مدرنیته را از پایه و اساس تضعیف می کند؛ و از آن مهمتر این که سبک زندگی در جهت تار و مبهم ساختن و تغییر شکل تمایزات مستقر میان حوزه های خصوصی و عمومی و بنابراین در جهت ساختن ادراکات جدیدی از روابط بین اشکال و صور هدایت فردی و جمعی عمل می کند (چاووشیان، ۱۳۸۱).

چارچوب نظری تحقیق

بنابراین با استنباط از مباحث و نظریه ها، می توان گفت سبک زندگی در بین اقشار و گروه های متعددی از جمله زنان، جوانان و طبقات گوناگون جامعه متأثر از پایگاه اجتماعی خانوادگی و همچنین دین بعنوان یک عامل منحصر به فرد و تأثیر گذار می باشد.

در جامعه ایران نهاد دین از مهم ترین نهادهای اجتماعی است که نفوذ قابل ملاحظه ای بر رفتارها، اولویت ها و ارزش های افراد دارد. تعالیم و تربیت های دینی بخش مهمی از سبک زندگی مردم را شکل می دهد. بدین معنا افرادی که متأثر از آموزه ها و باورهای دینی هستند، از میان کنش های متفاوت معمولاً آنهایی را انتخاب و گزینش می کنند که ویژگی دینی داشته باشند. نمونه چنین کنشی را می توان در انواع فعالیت ها و رفتارهای روزمره از انتخاب لباس، آرایش مو گرفته تا شیوه ها و الگوهای متفاوت گذران اوقات فراغت، ملاحظه کرد. به عبارت دیگر یک فرد متدین در مواردی چون، نوع پوشش، نوع تغذیه، اوقات فراغت، معاشرت با دیگران، سرگرمی و تفریحات نوع مطالعه خود را به گونه ای انتخاب می کند که با آموزه های دینی و مذهبی که به آنها اعتقاد دارد، هماهنگ باشد.

در کنار تأثیر نهاد دین به نظر می رسد تأثیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی نیز بر نگرش ها و رفتارهای افراد در جهت گزینش سبک زندگی حائز اهمیت باشد. بطوری که تقریباً در تمام جوامع امروزی خط و مرز طبقاتی مشخصی وجود دارد که افراد یک جامعه را از همدیگر مجزا می نماید. شرایط زندگی، عقاید و افکار، دیدگاه های فرهنگی، جهان بینی و بالاخره نحوه گذران اوقات فراغت افراد نیز نمی تواند از وضعیت اقتصادی- اجتماعی آنان جدا باشد، و در کل، تحت تأثیر آن قرار نگیرد. طبقه بالای اجتماع شیوه تفریح، سفر، معاشرت مطالعه، برنامه ها تلویزیونی و سایر

موارد گذران اوقات فراغت خاص خود را دارند که با همین مفاهیم در بین طبقه پائین یا متوسط متفاوت است (محسنی، ۱۳۷۹: ۳۱۱). بنابراین می توان گفت پایگاه اقتصادی-اجتماعی با توجه به نقش محدود کننده و تسهیل کننده ای که دارد دسترسی افراد به فرصت ها و منابع متفاوت را مشخص می کند. به عبارت دیگر پایگاه گونه ای از ساختار ذهنی و شناختی در افراد بوجود می آورد که متناسب با آن از میان کنش های متفاوت، به گزینش می پردازند. در واقع افرادی که به لحاظ پایگاه اقتصادی-اجتماعی نزدیک به هم باشند معمولاً به لحاظ سبک زندگی نیز مشابهت هایی خواهند داشت.

فرضیات تحقیق

فرضیات اصلی:

- بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانوادگی و سبک زندگی (سنتی، ترکیبی و مدرن) پاسخگویان رابطه معنادار وجود دارد.

- بین میزان دینداری و سبک زندگی پاسخگویان رابطه معنادار وجود دارد.

فرضیات فرعی:

- بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانوادگی و شاخص سلیقه رابطه معنادار وجود دارد.

- بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانوادگی پاسخگویان و شاخص اوقات فراغت رابطه معنادار وجود دارد.

- بین میزان دینداری پاسخگویان و شاخص سلیقه رابطه معنادار وجود دارد.

- بین میزان دینداری پاسخگویان و شاخص اوقات فراغت رابطه معنادار وجود دارد.

همچنان تأثیر برخی از متغیرهای زمینه ای مانند جنس، سن، رشته تحصیلی، زبان مادری، مقطع تحصیلی، وضعیت تأهل با سبک زندگی بررسی خواهد شد.

روش تحقیق: به منظور بررسی سبک زندگی دانشجویان و عوامل موثر بر آن از روش پیمایش استفاده شده است. به همین منظور از پرسشنامه (استاندارد شده) برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است. حجم نمونه حدود ۳۵۰ است. شیوه نمونه گیری این پژوهش در ابتدا روش نمونه گیری طبقه ای متناسب بوده است. در تحقیق حاضر واحد تحلیل فرد است و جمعیت آماری کلیه دانشجویانی هستند که در دانشگاه تربیت معلم تهران مشغول به تحصیل بودند.

تعریف نظری و عملیاتی موضوع تحقیق

سبک زندگی: گیدنز در تعریف سبک زندگی معتقد است که سبک زندگی مجموعه ای نسبتاً منظم از همه رفتارها و فعالیت های یک فرد معین در جریان زندگی روزمره است. سبک زندگی مستلزم مجموعه ای از عادت ها و جهت گیری ها و بنابراین برخوردار از نوعی وحدت است که علاوه بر اهمیت خاص خود از نظر تداوم امنیت وجودی پیوند بین گزینش های فرعی موجود در یک الگوی کم و بیش منظم را تأمین می کند (گیدنز، ۱۳۹۲: ۱۲۱). تعریف عملیاتی در سبک زندگی سنتی و مدرن با توجه به دو مؤلفه سلیقه و اوقات فراغت در زیر نمایش داده می شود.

جدول شماره ۱. معرف های بعد سلیقه سنتی و مدرن

مدرن	سنتی	وضعیت های سنتی و مدرن معرف های سلیقه
-لباس ها مدل دار، داشتن مارک های خارجی، مد روز بودن، قیمت ها گرانتر (به خاطر دسترسی به لباس مورد علاقه و طبق مد بودن، قیمت برایشان مهم نیست حتی اگر خیلی گران باشد) -میزان تنوع زیاد	-از لحاظ مدل ساده و اهمیت ندادن به انواع مارکها و مدل های غربی - میزان تنوع کم (به خاطر داشتن نگرش مذهبی مانند پرهیز از اسراف و...)	معیار انتخاب لباس
غذاهای خارجی/مدرن	غذاهای سنتی ایرانی	نوع غذای مطلوب و مورد علاقه
انتخاب شخصی	انتخاب همسر با نظارت خانواده	نحوه همسرگزینی
آرایش و پیرایش طبق مدهای غربی، گرفتن رژیم غذایی به خاطر زیبایی اندام، جراحی پلاستیک، استفاده از لنز و... انجام دادن ورزش های بدنسازی و ایروبیک به خاطر زیباتر شدن اندام	آرایش و پیرایش بدن به شکل ساده	مدیریت بدن
تزئین اتاق با تصاویر و عکس های مانند هنرپیشه ها، ورزشکاران، خوانندگان مدرن	-تزئین اتاق با نوشته ها، تصاویر و عکس های سنتی - مذهبی	تزئین اتاق
انتخاب اسم های خارجی و مدرن	انتخاب اسم های مذهبی و ایرانی	معیار نام گذاری کودکان
+ موافق	- مخالف	رابطه دوستانه بین پسر و دختر

جدول ۲. معرف های بعد اوقات فراغت در وضعیت سنتی و مدرن

مدرن	سنتی	وضعیت سنتی و مدرن شاخصهای اوقات فراغت
موسیقی مدرن و پاپ، راک، کلاسیک	موسیقی سنتی ایرانی	موسیقی مورد علاقه
- خوانندگان خارجی یا خوانندگان ایرانی های که در خارج از کشور به خوانندگی می پردازند	- ایرانی قبل از انقلاب - ایرانی بعد از انقلاب	خواننده مورد علاقه
داخلی: شهرها و بنادر دیدنی ایران خارجی: کشورهای آسیایی و اروپایی/آمریکایی	داخلی: مشهد، قم خارجی: عربستان، عراق، سوریه و...	نوع مسافرت
سیاحت	زیارت	هدف از مسافرت
علاقه مند	بی علاقه	یادگیری زبان انگلیسی
کم	زیاد	استفاده از رادیو داخلی
زیاد	کم	استفاده از رادیو خارجی
استفاده	عدم استفاده	استفاده از نوشیدنی ها و مواد غیر مجاز
فیلم های خارجی	فیلم های ایرانی	فیلم مورد علاقه
کم / غیرمهم	زیاد / مهم	معاشرت با دوستان
کم / غیرمهم	زیاد / مهم	شرکت در مهمانی های خانوادگی

شرکت در انواع کنسرت ها	کم / غیرمهم	زیاد / مهم
رفتن به باشگاه های ورزشی	کم / غیرمهم	زیاد / مهم
استفاده از کامپیوتر و اینترنت	کم	زیاد
شرکت در پارتی های شبانه	- مخالف	+ موافق
رفتن به مسجد	زیاد / مهم	کم / غیرمهم
زیارت اماکن مذهبی	زیاد / مهم	زیاد / مهم
رفتن به کافی شاپ	کم / غیرمهم	کم / غیرمهم
رفتن به سینما، تئاتر و بازدید از موزه ها و نمایشگاه ها	کم / غیرمهم	زیاد / مهم
ارتباط با سازمان ها و تشکل های اجتماعی	کم فقدان عضویت در گروه های علمی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، ورزشی	زیاد عضویت در شبکه یا گروه های علمی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، ورزشی
مطالعه کتاب های غیر درسی	کتاب های مذهبی، ادبیات، تاریخ و اشعار فارسی	کتاب های مربوط به تاریخ و ادبیات کشورهای خارجی
عزاداری های مذهبی	اهمیت دادن به ضرورت شرکت در هیأت های مذهبی، جلسات سخنرانی، سینه زنی و....	غیر ضروری دانستن شرکت در هیأت های مذهبی، جلسات مذهبی

یافته ها

یافته های توصیفی

جدول شماره ۳. سبک زندگی: مقایسه پاسخگویان در دو بعد سلیقه و اوقات فراغت

جمع	سبک زندگی			شاخص	
	مدرن	ترکیبی	سنتی	مقایسه	
۱۰۰	۲/۴	۶۰/۱	۳۷/۵	سلیقه	دو بعد سبک زندگی
۱۰۰	۹/۸	۵۴	۳۶/۳	اوقات فراغت	

مقایسه نتیجه بدست آمده در مورد شاخص بعد سلیقه و اوقات فراغت در جدول شمار ۵ نشان می دهد که اطلاعات پاسخگویان در بعد سلیقه و اوقات فراغت با یکدیگر تفاوت چشمگیری ندارند. بدین معنا حدود ۳۷٪ از پاسخگویانی که از لحاظ بعد سلیقه دارای سبک زندگی سنتی هستند، نزدیک به همین میزان یعنی حدود ۳۶٪ پاسخگو نیز در بعد اوقات فراغت سنتی هستند. این نتیجه حاکی از آن است که الگوهای مورد علاقه پاسخگویان در انتخاب اوقات فراغت و جنبه های مربوط به سلیقه مشابه یکدیگر است.

نتایج جدول شماره (۴) نشان می دهد که میزان دینداری کلی پاسخگویان با توجه به ابعاد مختلف دینداری (اعتقادی، عاطفی، پیامدی و مناسکی) بدین قرار است: حدود ۶۶ درصد پاسخگویان به لحاظ دینداری قوی هستند، حدود ۲۶ درصد آنها در حد متوسط و حدود ۱۰ درصد باقیمانده دارای میزان دینداری پائین و ضعیف می باشند.

جدول شماره ۴) شاخص کلی دینداری

میزان دینداری	فراوانی	درصد	درصد معتبر
ضعیف	۲۷	۷/۷	۸/۶
متوسط	۸۱	۲۳/۱	۲۵/۷
قوی	۲۰۷	۵۹/۱	۶۵/۷
جمع	۳۱۵	۹۰	۱۰۰
بی جواب	۳۵	۱۰	
جمع	۳۵۰	۱۰۰	

Alpha= ۰/۹۲

یافته های تحلیلی

نتایج جدول ۵ بیانگر آن است که بین جنس با شاخص کلی سبک زندگی رابطه معناداری در سطح (sig= ۰/۰۰۲) وجود دارد. بدین معنا که ۴۶٪ از زنان پاسخگو دارای سبک زندگی سنتی هستند در حالی که مردها حدود ۲۰٪ یعنی ۶۶٪ دارای سبک زندگی سنتی هستند. در مقابل سهم زنان در قسمت ترکیبی حدود ۲۰٪ بیشتر از مردان است. پس در مجموع می توان گفت در سطح نمونه تحقیق زن ها در مقایسه با مردها بیشتر دارای سبک زندگی ترکیبی هستند.

جدول شماره ۵) رابطه جنس با شاخص کلی سبک زندگی

همبستگی	تعداد	جمع کل	متغیر زمینه ای جنس		متغیر زمینه ای	
			مرد	زن	متغیر وابسته	
$\chi^2 = 12/22$ $df = 2$ $sig = 0/002$ $tau-c = -0/19$	۳۱۶	۵۴/۱	۶۵/۹	۴۶	سنتی	شاخص کلی سبک زندگی
		۴۴/۶	۳۳/۳	۵۲/۴	ترکیبی	
		۱/۳	۰/۸	۱/۶	مدرن	
				۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

بر اساس اطلاعات جدول ۶ می توان مشاهده کرد که متغیر میزان تحصیلات با شاخص کلی سبک زندگی رابطه معنادار در سطح (sig= ۰/۰۰۹) دارد. بدین معنا که در سطح نمونه تحقیق حدود ۷۰٪ از دانشجویان مقطع دکتری دارای سبک زندگی سنتی هستند، در حالی که این نسبت در بین دانشجویان کارشناسی حدود ۴۸٪ است. ۵۱٪

دانشجویان کارشناسی از سبک زندگی ترکیبی برخوردار هستند، این نسبت در بین دانشجویان مقطع دکتری حدود ۲۷٪ کمتر است.

جدول شماره ۶) رابطه میزان تحصیلات با شاخص کلی سبک زندگی

همبستگی	تعداد	جمع کل	میزان تحصیلات			متغیر	
			دکتری	کارشناسی ارشد	کارشناسی		
$\chi^2=13/59$ $df=4$ $sig=.0109$ $tau-b=-0/16$	۳۱۵	۵۴	۷۰/۶	۶۴/۸	۴۷/۸	سنتی	شاخص کلی سبک زندگی
		۴۴/۸	۲۳/۵	۳۵/۲	۵۰/۷	ترکیبی	
		۱/۳	۵/۹	۰	۱/۴	مدرن	
		۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل	

در واقع مقایسه این اعداد نشان می دهد که با افزایش میزان تحصیلات درجه سنت گرایی افزایش می یابد. می توان چنین استنباط کرد که احتمالاً با افزایش میزان تحصیلات و آگاهی علاقه افراد به الگوهای بومی و هویت ملی افزایش می یابد. در مقابل آنهایی که میزان تحصیلات شان پائین تر است بخاطر محدود بودن و کمی اطلاعات، قدرت ارزیابی و تجارب شاید بیشتر به سبک مدرن و ترکیبی تمایل دارند.

نتایج جدول ۷ نشان می دهد که بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی پاسخگویان و شیوه گذران اوقات فراغت رابطه معناداری در سطح $(sig=0/000)$ وجود دارد. بدین معنی حدود ۱/۳٪ پاسخگویان دارای پایگاه اجتماعی پائین شیوه گذران اوقات فراغت شان به شکل مدرن است در حالیکه این نسبت در پایگاه بالا ۱۷/۴٪ است. بنابراین می توان گفت که دانشجویان دارای پایگاه اقتصادی-اجتماعی پائین بیشتر گذران اوقات فراغت خود را به گونه ای تأمین می کنند که کمترین هزینه را برای آنان ایجاد کند. در مقابل افرادی که دارای پایگاه اقتصادی-اجتماعی بالا هستند و از جهت مالی از امکانات قابل ملاحظه ای برخوردار هستند با استفاده از روش های مدرن اوقات فراغت خود تأمین می کنند.

جدول شماره ۷) رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی با شاخص کلی اوقات فراغت

همبستگی	تعداد	جمع کل	پایگاه اقتصادی-اجتماعی			متغیر مستقل	
			پائین	متوسط	بالا		
$\chi^2=34/3$ $df=4$ $sig=.0000$ $tau-b=.0154$	۳۳۵	۵۱/۳	۴۲/۸	۵۲/۲	۶۰/۱	سنتی	شاخص کلی اوقات فراغت
		۴۶/۳	۵۶	۳۰/۴	۳۸/۶	ترکیبی	
		۲/۴	۱/۳	۱۷/۴	۱/۳	مدرن	
		۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل	

نتایج جدول ۸ حاکی از آن است که بین دو متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی پاسخگویان و شاخص کلی سبک زندگی رابطه معناداری در سطح (sig=۰/۰۲) تأیید می شود. بدین معنا که حدود ۶۳٪ از پاسخگویان دارای پایگاه پائین از سبک زندگی سنتی ب برخوردار هستند، در حالیکه در بین افراد وابسته به پایگاه بالا حدود ۳۸٪ دارای سبک زندگی سنتی هستند. بنابراین می توان چنین استنباط نمود افراد دارای پایگاه اقتصادی-اجتماعی پائین از سبک زندگی سنتی تری برخوردار هستند.

جدول شماره ۸) رابطه پایگاه اقتصادی- اجتماعی با شاخص کلی سبک زندگی

همبستگی	تعداد	جمع کل	پایگاه اقتصادی- اجتماعی			متغیر	
			پائین	متوسط	بالا	سنتی	شاخص کلی سبک زندگی
$\chi^2 = 11.84$ $df = 4$ $sig = 0.02$ $tau-b = 0.17$	۳۱۲	۵۳/۵	۳۸/۱	۴۵/۹	۶۳/۴	سنتی	شاخص کلی سبک زندگی
		۴۵/۲	۶۱/۹	۵۲/۷	۳۵/۲	ترکیبی	
		۱/۳	۰	۱/۴	۱/۴	مدرن	
			۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل

نتایج جدول ۹ رابطه معنادار دو متغیر میزان دینداری و سبک زندگی پاسخگویان را تأیید می کند. زیرا حدود ۶۳٪ دینداران قوی دارای سبک زندگی سنتی هستند، اما حدود ۳۷٪ از دینداران ضعیف سبک زندگی شان سنتی است. بنابراین، این فرضیه که افراد با میزان دینداری قوی از سبک زندگی سنتی تری برخوردار هستند، تأیید می شود.

جدول شماره ۹) رابطه دینداری با شاخص کلی سبک زندگی

همبستگی	تعداد	جمع کل	میزان دینداری			متغیر	
			ضعیف	متوسط	قوی	سنتی	شاخص کلی سبک زندگی
$\chi^2 = 61.91$ $df = 4$ $sig = 0.002$ $tau-b = -0.206$	۲۹۳	۵۵/۳	۶۳	۴۲/۹	۳۷	سنتی	شاخص کلی سبک زندگی
		۴۳/۳	۳۶/۵	۵۳/۲	۶۳	ترکیبی	
		۱/۴	۱/۵	۳/۹	۰	مدرن	
			۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع کل

تحلیل رگرسیون

در این قسمت با استفاده از تحلیل رگرسیون چند متغیری، به منظور تعیین سهم هر یک از متغیرهای مستقل (سطح سنجش فاصله ای)، در تعیین تغییرات متغیر وابسته استفاده می شود.

جدول ۱۰) رگرسیون چندگانه برای تبیین سبک زندگی (روش ورود همزمان)

سبک زندگی					متغیرهای مستقل تحقیق
Sig	t	Beta	b	Constant	
۰/۰۰۰	۴/۷۷	۰/۲۳	۹/۹۹	۱۴۷/۳۶	پایگاه اقتصادی-اجتماعی
۰/۰۰۰	-۱۰/۶۴	-۰/۵۲	-۰/۵۲۷		دینداری
R = ۰/۵۷۷ R Square = ۰/۳۳۳ df = ۲ Sig = ۰/۰۰۰ F = ۶۹/۰۳					

جدول شماره ۱۰ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان دینداری دانشجویان نسبت به سبک زندگی آنان را منعکس می سازد. ضریب همبستگی چندگانه برای متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی و دینداری با سبک زندگی $R = ۰/۵۷$ است. بدین معنا که متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی و دینداری حدود $۰/۵۷$ با سبک زندگی همبستگی دارند. ضریب تعیین (واریانس تبیین شده) $R^2 = ۰/۳۳$ است. با توجه به مقدار ضریب تعیین می توان گفت در سطح نمونه تحقیق متغیرهای فوق ۳۳% از واریانس متغیر وابسته (سبک زندگی) را تبیین می کند. مقدار $F = ۶۹/۰۳$ و سطح معناداری $Sig = ۰/۰۰۰$ حاکی از آن است که رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته رابطه ای معنادار است. درباره ضریب بتا که قدرت تأثیر گذاری هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته را نشان می دهد می توان این گونه قضاوت کرد که به ازاء یک واحد افزایش در تعهد یا پایبندی دینی معادل ۵۳% کاهش در سبک زندگی رخ می دهد. به عبارت دیگر بین پایبندی دینی و سبک زندگی رابطه معکوسی برقرار است. بدین معنا هرچه بر پایبندی دینی افزوده شود از میزان مدرن بودن سبک زندگی کاسته می شود و به مقدار سنتی بودن آن افزوده می شود. همچنین به ازاء یک واحد افزایش در پایگاه اقتصادی-اجتماعی ۲۳% در سبک زندگی تغییر به وجود می آید. به عبارت دیگر پایگاه اقتصادی-اجتماعی رابطه مستقیمی با سبک زندگی دارد. بدین معنا که هر اندازه که پاسخگویان از پایگاه بالاتری برخوردار باشند، دارای سبک زندگی مدرن تری خواهند بود.

جدول ۱۱) رگرسیون چندگانه برای تبیین سبک زندگی (روش ورود همزمان)

سبک زندگی					متغیر مستقل پایگاه اقتصادی-اجتماعی
Sig	t	Beta	b	Constant	
۰/۲	۱/۲۷	۰/۰۹	۰/۲۱	۱۱۴/۲۵	تحصیلات پدر
۰/۷	-۳۲	۰/۰۲	-۰/۰۲		شغل پدر
۰/۰۱	۲/۵۴	۰/۱۸	۷/۴		درآمد پدر
R = ۰/۲۲ R Square = ۰/۰۴۹ df = ۳ Sig = ۰/۰۰۲ F = ۵/۰۷					

جدول شماره ۱۱ حاکی از نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه بین متغیرهای پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانشجویان نسبت به سبک زندگی آنان است. ضریب همبستگی چند گانه برای متغیر سبک زندگی $0/22 = R$ است. بدین معنا که متغیرهای پایگاه اقتصادی - اجتماعی $0/22$ با سبک زندگی همبستگی دارند. ضریب تعیین $R^2 = 0/49$ (واریانس تبیین شده) است. با توجه به مقدار ضریب تعیین شده می توان گفت متغیرهای فوق $0/49$ ٪ از واریانس متغیر وابسته (سبک زندگی) را در کل جامعه آماری دانشجویان تبیین می کند. مقدار $F = 5/07$ و سطح معناداری $Sig = 0/002$ حاکی از آن است که رابطه بین متغیرهای پایگاه اقتصادی - اجتماعی و متغیر وابسته رابطه معنادار است. ضریب بتا قدرت تأثیر گذاری برای هر یک از متغیرهای مستقل پایگاه اقتصادی - اجتماعی بر متغیر وابسته را نشان می دهد بدین صورت است که: فقط متغیر درآمد پدر با ضریب بتا $0/18$ با سبک زندگی پاسخگویان مؤثر است.

نتیجه گیری

مقایسه دانشجویان با توجه به متغیرهای زمینه ای نشان می دهد که، درصد پاسخگویان زن نسبت به پاسخگویان مرد بیشتر است. بنابراین مقوله نمایی متغیر جنسیت در این تحقیق به نفع زنان است. همچنین بیشترین درصد سنی پاسخگویان در بین گروه سنی ۲۰ تا ۲۵ سال قرار دارد که معادل (۴۳٪) می باشد. بطور کلی میانگین سنی پاسخگویان ۲۳ سال می باشد. حدود ۷ درصد از پدران پاسخگویان بیسواد، حدود (۳۸٪) زیر دیپلم، حدود (۳۱٪) دیپلم، حدود (۵٪) فوق دیپلم، (۱۳٪) لیسانس، و حدود (۵٪) بیشتر از لیسانس می باشند. همچنین (۱۴٪) از مادران پاسخگویان بیسواد، حدود (۴۱٪) زیر دیپلم، حدود (۳۱٪) دیپلم، حدود (۳٪) فوق دیپلم، حدود (۶٪) لیسانس و فقط حدود (۱٪) بیشتر از لیسانس می باشند. میانگین درآمد خانواده پاسخگویان ۴۳۹۹۴۲/۸۶ تومان است. در بین پاسخگویان بیشترین فراوانی درآمد مربوط به طبقه ۲۰۰ تا ۴۰۰ هزار تومان می باشد؛ یعنی اینکه (۴۳٪) از خانواده های جمعیت آماری فوق دارای درآمد خانوادگی ۲۰۰ تا ۴۰۰ هزار تومان می باشند. در زمینه توصیف شاخص سبک زندگی یعنی ابعاد سلیقه و اوقات فراغت نتایج زیر به دست آمده است: مقایسه دانشجویان با توجه شاخص معیارهای انتخاب لباس نشان می دهد: که حدود (۵۶٪) از افرادی که با توجه به شاخص کلی معیارهای انتخاب لباس، به هنگام خرید لباس به معیارهایی همچون ساده و معمولی بودن، مورد پذیرش اعضای خانواده بودن، با معیارهای دینی سازگار بودن، توجه دارند عبارتی دارای سبک زندگی سنتی هستند، نسبت به افرادی (۳٪) که به معیارهایی همچون مد روز بودن، داشتن مارک های معروف، خارجی بودن توجه دارند به مراتب بیشتر هستند. در مورد مدیریت بدن در بین دانشجویان مرد و زن می توان گفت، که حدود (۵۸٪) از دانشجویان مرد و حدود (۵۰٪) از زن ها تمایل دارند که به شیوه ترکیبی (نیمه سنتی و نیمه مدرن) به آراستن و پیراستن بدن خود پردازند. همچنین با توجه به انواع معیارهای پوشش در جامعه درصد زیادی از زنان تمایل دارند با حفظ و رعایت پوشش و حجاب خود (سنتی) در جامعه حضور یابند و از نمادهای سنتی استفاده کنند. مقایسه دانشجویان شاخص کلی اوقات فراغت نتایج توصیفی بیانگر آن است که حدود (۵۱٪) از دانشجویان اوقات فراغت خود را به شیوه ای سنتی می گذارند بدین معنی که آنها وقت خود را بیشتر به تماشای برنامه های تلویزیونی و رادیویی داخلی اختصاص می دهند. از طرف دیگر با شرکت کردن در مهمانی های خانوادگی، رفتن به اماکن مذهبی، مسجد و معاشرت با دوستان

اوقات فراغت خود را پر می کنند، احتمالاً انتخاب این گونه از الگوهای فراغتی در بین دانشجویان بدان جهت است که آنها برای دسترسی و استفاده از موارد مذکور هزینه ای متقبل نمی شوند. نتیجه این تحقیق با تحقیق محسنی هم جهت است، یافته های تحقیق او نشان می دهند که تماشای تلویزیون، استراحت در خانه، معاشرت با اقوام و دوستان از عمده ترین صور گذران اوقات فراغت پاسخگویان مورد مطالعه بوده است (همان، ۱۳۷۹: ۸۰۰). در پایان با مقایسه دانشجویان براساس دو بعد مهم سلیقه و اوقات فراغت حاکی از آن است که، تمرکز پاسخگویان در سه سبک زندگی متفاوت سنتی، ترکیبی و مدرن قابل ملاحظه می باشد. احتمالاً آن دسته از دانشجویانی که بیشتر به جنبه بومی و محلی بودن، سازگاری داشتن با معیارهای دینی و خانوادگی بودن ابعاد متفاوت سلیقه و اوقات فراغت، توجه و تعلق خاطر دارند و به عبارتی در زندگی روزمره خود با توجه به معیارهای فوق الذکر از میان ابعاد متفاوت سلیقه و اوقات فراغت دست به گزینش و انتخاب می زنند، از سبک زندگی سنتی تری برخوردار هستند. در مقابل دانشجویانی هستند که تحت تأثیر دوستان، تجربه زندگی در دانشگاه، تجربه شهرنشینی، برگرایش های عام گرایانه آنها افزوده شده و از طرف دیگر به لحاظ پایگاه اقتصادی-اجتماعی که در موقعیت بالاتری (متوسط به بالا) قرار دارند، ممکن است دارای سبک زندگی مدرن تری باشند. نتایج بررسی روابط بین متغیرهای زمینه ای با شاخص کلی سبک زندگی نشان می دهد که جنس، وضع تأهل و میزان تحصیلات با سبک زندگی رابطه ای معنادار دارند. بدین معنا که از بین پاسخگویان زن و مرد حدود ۶۶٪ از مردها دارای سبک زندگی سنتی هستند، در حالیکه این نسبت در بین پاسخگویان زن به ۴۶٪/ تقلیل می یابد. به عبارت دیگر پاسخگویان مرد نسبت به پاسخگویان زن دارای سبک زندگی سنتی تری هستند. شاید به این دلیل باشد که می توان گفت سبک زندگی تا حدی معادل نوع مصرف است و از آنجا که زنان بخاطر نوع خاص فرآیند جامعه پذیری جنسی شان بیشتر از مردان به نوع مصرف توجه دارند؛ از این رو در انتخاب الگوهای مدرن سبک زندگی از مردان پیشی می گیرند. علاوه بر این از آنجا که نوع خاص الگوهای مصرف موجب کسب احترام و منزلت از دیگران می شود احتمال دارد زنان با انتخاب سبک های زندگی مدرن به توسعه یا تقویت حرمت نفس خود در نظر دیگران بپردازند. در حالیکه این مجموعه عوامل به اقتضای تفاوت فرآیند جامعه پذیری برای مردها کمتر اهمیت داشته باشد. بطور کلی معنادار نبودن رابطه پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانوادگی پاسخگویان با بعضی از مؤلفه های ابعاد سلیقه و اوقات فراغت سبک زندگی بیانگر آن است که هر چند پاسخگویان پایگاه های اقتصادی-اجتماعی متفاوتی نسبت به یکدیگر دارند، اما از آنجا که جمعیت مورد مطالعه دانشجویی می باشد و قریب به اتفاق آنها در زمینه های مختلف به طور یکسان از امکانات دانشگاه همچون نوع تغذیه؛ دسترسی به سایت، دسترسی به کتابخانه، دسترسی به سالن ورزشی در خوابگاه ها استفاده می کنند، بنابراین از این جهت در نوع مصرف آنها تفاوت معناداری وجود ندارد. از دلایلی دیگری که ممکن است موجب یکسانی سبک زندگی در بین دانشجویان دارای پایگاههای مختلف شده باشد این است که دانشجویان به دلیل زندگی موقت خوابگاهی تفاوت های پایگاهی در مواردی چون تزئین کردن اتاق تأثیر خود را نشان نمی دهد؛ و نیز می توان به رعایت کردن قوانین دانشگاه با توجه به شاخص های چون نوع آراستن و پوشش بدن از طرف اغلب دانشجویان اشاره کرد. در بعضی موارد می توان به عوامل مهمتر و مؤثرتری از پایگاه اقتصادی-اجتماعی همچون اکتساب فرهنگ و نگرش های حاصله از دانشگاه بعنوان یک نهاد مدرن در ابعاد مختلف زندگی مانند (شیوه انتخاب همسرگزینی) بر روی پاسخگویان اشاره کرد؛ یا شاید دغدغه تحصیل، یا ورود به مراتب بالاتر درسی و دانشگاهی که نگرانی اصلی دانشجویان است باعث می شود انتخاب ها و رفتارهای آن ها بیشتر مسابه

همدیگر شود و بیشتر به حد مشترکی، متعارف و مشابهی از رفتارها اکتفا می کنند. درمقابل پایگاه اقتصادی- اجتماعی خانوادگی پاسخگویان با شاخص هایی از قبیل الگوهای اوقات فراغت، شرکت در فعالیتهای متفاوت ورزشی، داشتن کامپیوتر شخصی، شرکت در فعالیت های هنری رابطه معنادار دارد. با توجه به نتایجی که حاصل گردید می توان گفت، دین در جهت دهی و شکل دهی سبک زندگی حتی افراد نوگرا یعنی دانشجویان هنوز یک عامل مهم و تأثیر گذار می باشد، بطوری که دانشجویان با سطح دینداری قوی معمولاً شیوه زندگی سنتی که در آن ارزش های دینی و سنتی غالب است، اختیار کرده اند. مقایسه این نتیجه با کار پژوهشی وبر مورد تأیید است. بدین معنا همانطوری که وبر در کار پژوهشی خود یعنی اخلاق پروتستان و روح سرمایه داری به معرفی شیوه ای از زندگی در بین کالونیسما اشاره دارد که در آن مصرف گرایی با ارزش های دینی مرتبط می باشد.

تانیاً اطلاعات بدست آمده از این تحقیق در خصوص رابطه پایگاه اقتصادی- اجتماعی با سبک زندگی می توان گفت با دیدگاه وبلن در زمینه توجه به بعد اقتصادی، با دیدگاه وبر در زمینه گروه های منزلتی و با دیدگاه بورديو با توجه به بحث انواع سرمایه ها و رابطه دیالکتیکی که بین عادت واره با جهان اجتماعی در نظر می گیرد، هماهنگ است. همانطوری که بورديو اظهار کرده بود، نتیجه این تحقیق نیز نشان داد که سرمایه فرهنگی (دین) و سرمایه اقتصادی (پایگاه) بر رفتارهای مردم در زندگی روزمره شان و تعیین الگوهای مصرفی آنها تأثیر دارد.

هر چند جامعه ایران در سیر تاریخی خود بسوی مدرن تر شدن پیش می رود اما اهمیت و نقش برخی عوامل که جزء متغیرهای سنتی قلمداد می شوند یعنی مذهب هنوز پایدار و پابرجاست و بر شکل دادن به رفتارهای مردم حتی دانشجویان که به جهت جوان بودن جزء اقشار نوگرا جامعه هستند، تأثیر می گذارد.

۱۱- پیشنهادات: براساس اطلاعات بدست آمده از این تحقیق می توان پیشنهادهایی را برای پژوهش های بعدی ارائه کرد:

- موضوع سبک زندگی در بین دیگر گروه ها و قشرهای مختلف جامعه، موردبررسی قرار گیرد و با یکدیگر مقایسه شود.
- عوامل بیشتری در ارتباط سبک زندگی بررسی شود. مثلاً تأثیر نوع استفاده از رسانه های جمعی، گروه های مرجع، تأثیر پذیری از دیگران، گرایش های سیاسی افراد، اطلاعات عمومی، سبک زندگی خانوادگی در ارتباط با سبک زندگی دانشجویان بررسی شود.
- همچنین توصیه می شود در تحقیقات بعدی در مورد سبک زندگی علاوه بر استفاده از روش های کمی که در قالب پیمایش انجام می شود، از روش های کیفی نیز استفاده شود تا به طور عمیقتری مسأله روشن شود. بطور نمونه در مواردی همچون ارتباط با جنس مخالف، استفاده از موسیقی های مورد علاقه بخصوص موسیقی های غیر مجاز و دیگر موارد مشابه، ممکن است پاسخگویان به دلایل مختلف تمایل به بازگویی نظرات خود نداشته باشد و از طرف دیگر در چنین مواردی از طریق پرسشنامه نیز امکان دستیابی به اطلاعات دقیق تر دشوار است، بنابراین پیشنهاد می شود که در مطالعات بعدی ضمن در نظر داشتن روش کمی، از روش کیفی نیز استفاده شود.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۷۴)، سنت، نوگرایی، توسعه، نشریه فرهنگ توسعه، شماره ۱۷، فروردین و اردیبهشت
- آزاد ارمکی، تقی و امیر ملکی (۱۳۸۳)، تحلیل ارزش های سنتی و مدرن در سطوح پی یر بورديو درباره فضای منازعه آمیز و نقش جامعه شناسی نامه علوم اجتماعی، شماره پیاپی ۲۳، جلد ۱۱، شماره ۳، شهریور
- استونز، راب (۱۳۸۳)، متفکران بزرگ جامعه شناسی، ترجمه مهرداد میر دامادی، تهران: نشر مرکز، چاپ سوم
- ادیبی، حسین (۱۳۵۶)، مقدمه ای بر جامعه شناسی شهری، تهران: انتشارات شبگیر
- باکاک، روبرت (۱۳۸۱)، مصرف، ترجمه خسرو صبری، تهران: نشر شیرازه، چاپ اول
- بندیکس، راینهارد (۱۳۸۲)، سیمای فکری ماکس وبر، ترجمه محمود رامبد، تهران: انتشارات هرمس
- بورديو، پی یر (۱۳۸۱)، نظریه کنش، ترجمه مرتضی مردیها، تهران: نشر نقش و نگار
- بودون، ریمون، فرانسوا بریکو (۱۳۸۵)، فرهنگ انتقادی جامعه شناسی، ترجمه عبدالحسین نیک گهر، تهران: نشر فرهنگ معاصر
- بیرو، آلن (۱۳۷۵)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: نشر کیهان
- پاترو، رابرت، ب و دیگران (۱۳۸۴)، شهر در جهان در حال توسعه، ترجمه کیومرث ایران دوست و دیگران، تهران: سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور
- پل ویلم، جان (۱۳۷۷)، جامعه شناسی ادیان، ترجمه عبدالرحیم گواهی، تهران: موسسه فرهنگی انتشارات تبیان
- تاملین، ملوین (۱۳۷۳)، جامعه شناسی قشر بندی و نابرابری اجتماعی، ترجمه نیک گهر، تهران: نشر توتیا
- توسلی، غلامعباس (۱۳۸۳)، تحلیلی از اندیشه پی یر بورديو درباره فضای منازعه آمیز و نقش جامعه شناسی نامه علوم اجتماعی، شماره پیاپی ۲۳، جلد ۱۱، شماره ۳، شهریور
- جمشیدها غلامرضا، شهرام پرستش (۱۳۸۶)، دیالکتیک منش و میدان در نظریه عمل پی یر بورديو، نامه علوم اجتماعی، شماره پیاپی ۳۰ بهار
- چاووشیان، حسن (۱۳۸۱)، سبک زندگی و هویت اجتماعی: مصرف و انتخاب کالاهای ذوقی به عنوان شالوده تمایز و تشابه اجتماعی در دوره اخیر مدرنیته، رساله دکتری جامعه شناسی، دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی، استاد راهنما، تقی آزاد ارمکی
- چلبی، مسعود و محمد مبارکی (۱۳۸۴)، تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان مجله جامعه شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲، تابستان
- چنی، دیوید (۱۳۸۸)، سبک زندگی، ترجمه علیرضا چاووشی، تهران: وزارت فرهنگ ارشاد اسلامی، دبیر خانه شورای فرهنگ عمومی
- حقیقی، شاهرخ (۱۳۷۹)، گذار از مدرنیته؟ نیچه، فوکو، لیوتار، دریدا، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه
- خاتم، اعظم (۱۳۷۹)، سبک زندگی و جایگاه آن در فرهنگ مصرف جامعه شهری، رساله کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی، استاد راهنما، حسن سربابی
- دان، رابرت (۱۳۸۴)، نقد اجتماعی پست مدرنیته، ترجمه صالح نجفی، تهران: نشر پردیس دانش
- دوواس، دی ای (۱۳۸۵)، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نائی، تهران: نشر نی

- دورتیه، ژان فرانسوا (۱۳۸۳)، یادى از پی یر بورديو: نامه انسان شناسی، ترجمه مرتضى گُنبی
 - ذکائی، محمد سعید (۱۳۸۶)، فرهنگ مطالعات جوانان، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه، چاپ یکم
 - رحمت آبادی، الهام و دیگران (۱۳۸۵)، سبک زندگی و هویت جوانان، فصلنامه نامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره پیاپی ۲۰، سال پنجم، تابستان
 - رحمتی، محمد مهدی (۱۳۸۶)، هویت اجتماعی و مصرف کالاهای فرهنگی غیر معجاز، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
 - رسولی پور، محمد رضا (۱۳۸۲)، بررسی مؤلفه های سبک زندگی در تبلیغات تجاری تلویزیون، تهران مرکز تحقیقات مطالعات و سنجش برنامه های صدا و سیما ی جمهوری اسلامی ایران، اداره کل مطالعات رسانه ها و ارتباطات
 - رضوی زاده، سید نورالدین (۱۳۸۳)، بررسی تأثیر ارتباطات در تمایل به تغییر سبک زندگی روستایی، رساله دکتری ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده علوم اجتماعی، استاد راهنما، نعیم بدیعی
 - ریتزر، جورج (۱۳۸۴)، نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر علمی
 - زنجانی زاده، هما (۱۳۸۲)، درآمدی بر اندیشه پی یر بورديو، مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۲ تابستان، مشهد
 - سازگار، پروین (۱۳۸۲)، (بررسی سبک زندگی قشر دانشگاهی و بازاریان سنتی) (طبقه متوسط جدید و قدیم) رساله دکتری جامعه شناسی، دانشگاه تهران: دانشکده علوم اجتماعی، استاد راهنما دکتر رحمت اله صدیق سروستانی
 - سراج زاده، حسین (۱۳۸۴)، چالشهای دین و مدرنیته: مباحثی جامعه شناسی در دینداری و سکولار شدن، تهران: نشر طرح نو
 - سراج زاده، سید حسین و نام نفر دوم نوشته شود دیگران (۱۳۸۶)، مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی در بین دانشجویان دانشگاههای دولتی در سال تحصیلی ۱۳۸۲-۱۳۸۱، فصلنامه نامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، شماره پیاپی ۲۵، سال ششم، تابستان
 - سوارتزه دیوید (۱۳۸۴)، برقراری ارتباط نمادین بین مطالعه فرهنگ و دین: اقتصاد سیاسی قدرت نمادین بورديو، فصلنامه اقتصاد سیاسی، شماره ۱۰، سال سوم، نشر پژوهش های فرهنگی
 - عبداللهی، محمد (۱۳۸۳)، زنان و نهادهای مدنی، مجله جامعه شناسی ایران، دوره پنجم، شماره ۲، تابستان
 - فاضلی، محمد (۱۳۹۲)، مصرف و سبک زندگی، تهران: نشر صبح صادق، چاپ اول
 - فکوهی، ناصر (۱۳۸۱)، تاریخ اندیشه و نظریه های انسان شناسی، تهران: نشر نی
 - کسل، فیلیب (۱۳۸۳)، چکیده آثار آنتونی گیدنز، ترجمه حسن چاووشیان، تهران: انتشارات ققنوس
 - کوزر، لوئیس / و برنارد روزنبرگ (۱۳۹۰)، نظریه های بنیادی جامعه شناسی، ترجمه فرهنگ ارشاد، تهران: نشر نی
 - گیدنز، آنتونی (۱۳۹۲)، تجدد و تشخیص: جامعه و هویت شخصی در عصر مدرنیته، ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی
 - لچت، جان (۱۳۹۳)، پنجاه متفکر بزرگ معاصر: از ساختارگرایی تا پسا مدرنیته، ترجمه محسن حکیمی، تهران: نشر خجسته
 - محسنی، منوچهر و همکاران (۱۳۷۹)، بررسی آگاهیهها، نگرشها، و رفتارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران، تهران: معاونت پژوهشی و آموزشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
 - موحد، مجید و دیگران (۱۳۸۳)، جوانان، خانواده و جامعه پذیری، فصلنامه مطالعات جوانان، شماره ۸ و ۹، بهار و تابستان
 - نوذری، حسینعلی (۱۳۸۰)، مدرنیته و مدرنیسم: سیاست، فرهنگ و نظریه اجتماعی، تهران: انتشارات نقش جهان

- ویندال و همکاران (۱۳۷۶)، کاربرد نظریه های ارتباطات، ترجمه علیرضا دهقان، تهران: انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها

-همیلتون،ملکلم (۱۳۸۱)، جامعه شناسی دین، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: موسسه فرهنگی انتشارات تبیان

- Abel, Thomas, William Cockerham,& Steffen Niemann (۲۰۰۰): A critical Approach to Life Style and Health In Jonath Jonathan Waston. & Stephen platt(eds). *Researching Health promotion*. London, New York , Routledge

-Bourdieu, Pierre. (۱۹۸۴). *Distinction: A Scocial Social Critique if the Judjement of Taste*. Routledje.

- Chaney, david **David** (۱۹۹۶). *Life Style*.London, Routledge.

- Kivisto, peter. **Peter** (۱۹۸۰): Tourain's post- Industrial Society: Humoldt Journal of Social, Relition

-Lopez, J. (۲۰۰۴). Omnivores show up Again The Segmentation of Cultural Consumers in Spanish Sociol **Social** Space. *European Sociological Review*, Vol. ۱۸ No. ۳, ۳۵۳-۳۶۸.

- Rihher, R. (۲۰۰۲). *Life Style and Social Structure Structure Processes of in Dividualization Individualization in European Countries*. E and FN Spon?????.

- Simmel, G. (۱۹۹۷) "*Fashion*". Buryess Loricntally Published in International.

-Veblen, T. (۱۹۵۳). *The Theory of the Leisure Class:An Economic Study of Institution*. Rev. ed. NewYork: New American Library.

-Weber, M. (۱۹۶۴).*The Theory of Social and Economic Organization*. N.Y

-Gronow, G. (۱۹۹۷). *Sociology of Taste*. London, Routledge

-Zukin, S. and Maguire J. S. (۲۰۰۴). Consumers and Consumption. *Advances in Consumer Research*. Vol. ۲, pp. ۲۱۵-۲۳۳.